

เทศน์เช้า วันที่ ๒๖ ตุลาคม ๒๕๕๔

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองแกว อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

เวลาเกิดวิกฤติ เกิดต่างๆ มันเป็นการพิสูจน์ว่าหัวใจเราได้ฝึกฝนมาดีหรือไม่ดี คนเราเกิดมา เห็นใหม่ ถ้าร่างกายเข้มแข็งกับร่างกายอ่อนแอ ร่างกายอ่อนแอ คนที่ช่วยตัวเองไม่ได้ เจอวิกฤติอย่างนี้เขาจะเป็นภาระคนอื่น แต่ถ้าร่างกายเขาเข้มแข็งนะ เขาเอาตัวรอดได้ด้วย เขากระฉับกระเฉง เขาจะไปไหนก็ได้ เสร็จแล้วเขายังเป็นที่พึ่งของคนอื่นได้ด้วย

คนเข้มแข็งทางทรัพย์ เขามีทรัพย์ของเขา นี่ถ้ามีทรัพย์ของเขา เขาจะอยู่ในวิกฤติขนาดไหน ทรัพย์ของเขาสามารถอำนวยความสะดวกเขาได้ถ้าเขาฉลาด ถ้าเขาไม่ฉลาด ทรัพย์ของเขาจะไม่เป็นประโยชน์สิ่งใดเลย เพราะทรัพย์สิ่งนั้นกินไม่ได้ ทรัพย์มันต้องเอาไปแลกเปลี่ยนเอาสิ่งที่เป็นอาหารมา สิ่งที่เป็นความดำรงอยู่มา

นี่ทุนนิยม ทุนนี้มันสามารถจำกัดได้ทุกๆ อย่าง มันสามารถรูดได้ทุกอย่างไม่รู้ ถ้าคนใช้มันเป็น เห็นใหม่ คนเข้มแข็งทางสมอง คนอ่อนแอทางสมอง ถ้าคนเข้มแข็งทางสมอง เขาจะบริหารจัดการของเขาได้ แต่ถ้าคนอ่อนแอ เขาก็มีสิ่งใดที่อำนวยความสะดวกเต็มเนื้อเต็มตัวเขา เขาก็มีความอุดมสมบูรณ์ขนาดไหน เขาก็ไม่สามารถเอามาเพื่ออำนวยความสะดวกกับเขาได้ เพราะเขาอ่อนแอทางสมองของเขา นั่นคือปัญญา

ฉะนั้น เวลาคนเรามีวิกฤติขึ้นมาแล้วมันอยู่ที่การฝึกฝน ถ้าการฝึกฝน เห็นใหม่ เรามานี้เรา มาประพฤติปฏิบัติกัน ถ้าจิตใจที่เข้มแข็งนะ เราว่าเข้มแข็งทางร่างกาย เข้มแข็งทางทรัพย์ เข้มแข็งทางสมอง นี่เป็นเรื่องโลกๆ ทั้งนั้นแหละ ความเข้มแข็งแบบนี้มันเป็นเล่ห์เป็นกลก็ได้ ถ้าคนหัวใจอ่อนแอ หัวใจที่เห็นแก่ตัว หัวใจที่ไม่คิดว่าเป็นกรรมเอาสิ่งนี้มาเป็นประโยชน์นะ

เวลาหลวงตาท่านพูดถึง “วัดเป็นส้วม เป็นถ่าน พระเป็นมูตร เป็นคูด”

นี่ใจวัดเป็นที่น่าไว้วางใจที่สุดแล้วนะ วัดเป็นที่อยู่ของผู้มีศีล วัดนี้เป็นที่น่าไว้วางใจมาก ผู้บวชเป็นพระ ผู้ทรงศีลมันก็น่าจะเป็นประโยชน์กับเขามหาศาล เห็นไหม วัดเป็นส้วม เป็นถ่าน ภิษุเป็นมูตร เป็นคูด นี่ถ้าจิตใจอ่อนแอ จิตใจไม่มีหลักมีเกณฑ์ มันไหลไปกับเขาหมดแหละ

ฉะนั้น ถ้ามันเข้มแข็ง เข้มแข็งทางศีลธรรม จริยธรรม ถ้าเข้มแข็งขึ้นมา มันบริหารจัดการ ไปในทางที่ดีทั้งนั้นแหละ แต่ถ้ามันบริหารจัดการในทางที่ไม่ดีมันก็ไหลไปตามโลก แล้วถ้าไหลไปตามโลกนะ นี่ร่างกายเข้มแข็ง ร่างกายอ่อนแอ มีทรัพย์เข้มแข็ง ทรัพย์อ่อนแอ สมองเข้มแข็ง สมองอ่อนแอ นี่แต่ถ้าจิตใจยังเป็นมูตร เป็นคูด มันเอาสิ่งนั้นเป็นประโยชน์หมด

แต่ถ้าเรามีจิตใจที่เราได้ฝึกหัดของเรา ถ้าฝึกหัดของเรา เห็นไหม ถ้ามันเป็นประโยชน์ วัดไม่ใช่ส้วม ไม่ใช่ถ่าน อารามิก คนเราไม่มีเรือน คนที่เขามีเรือนนะ มีเรือน มีชาติ มีตระกูล เสร็จแล้วเขาต้องบริหารจัดการของเขา การครองเรือนนี้ยากที่สุด การครองเรือน เห็นไหม

๑. หัวใจของเรา กับหัวใจของคู่ครอง

๒. มีลูกมีเต้ากันไป มันมีปัญหากันไปหมดเลย เพราะ! เพราะทิวินานะ ทิวิน เห็นไหม ร่างกายเจ็บไข้ได้ป่วยเราก็ดูแลกันได้ จิตใจถ้ามันอ่อนแอ จิตใจที่มันมีปม มีประเด็นขึ้นมา มันจะมีปัญหากันไปหมด

ฉะนั้น สิ่งนี้มันเป็นเวรเป็นกรรม เป็นเวรเป็นกรรมเพราะอะไร? นี่ใจเราบอกว่าเวรกรรม ไม่มีประโยชน์ เวรกรรมเป็นการเขียนเสียให้ว้ากแล้ว เราว่าเรื่องเวร เรื่องกรรม เราบริหารจัดการ ได้หมดแหละ แม้แต่โลกยังบริหารจัดการได้เลย เห็นไหม จะครองโลกยังทำได้เลย ทำไมเวรกรรมจะบริหารไม่ได้? เวรกรรมบริหารได้หรือไม่ได้ถึงเวลามันมีมุมมองของมัน ในเมื่อมุมมอง คนละมุมมอง ฉะนั้น คุณก็ไม่ต้องรู้เรื่องหรอก

ถ้าคุณก็ไม่ต้องรู้เรื่องนะ คุณก็ไม่ต้องรู้เรื่องแล้วมันคนใกล้ชิดด้วย ถ้าคนใกล้ชิด เห็นไหม คุณใช้เวลาเขาบอกว่าเกรงใจคนนู้น เกรงใจคนนี้ แต่คนใกล้ชิดเกรงใจหรือเปล่าล่ะ? นี่ถ้าคนใกล้ชิดนะ บอกว่าไม่เป็นไรๆ ไม่เป็นไรนั่นละมันเจ็บปวดหัวใจตลอดไป มันมีแต่บาดแผล ยิ่งคนข้างเคียง ยิ่งมีบาดแผล แต่! แต่ที่อยู่ด้วยกัน สิ่งนี้มันจะบาดหมางกันไปตลอด แต่ถ้ามันเป็นเรื่องที่เราจะแก้ไขด้วยปัญญาของเรา นี่เราแก้ไขด้วยที่ว่า ธรรม! ธรรมก็คือธรรมไง

นี่ธรรมและวินัยก็คือธรรมและวินัย กฎระเบียบก็คือกฎระเบียบ ทุกคนอยู่ในกฎระเบียบ ก็จบ กฎระเบียบก็อันเดียวกันนั่นแหละ มันกฎระเบียบของมึงของกูที่ไหน? มันไม่มีหรือกฎระเบียบก็คือกฎระเบียบ ถ้าทุกคนอยู่ในกฎระเบียบแล้วมันจะไปไหนล่ะ? มันก็อยู่อันเดียวกัน เห็นไหม ธรรมวินัยก็อันเดียวกันนั่นแหละ ถ้าธรรมวินัยอันเดียวกันมันก็สำเร็จประโยชน์ไปทั้งนั้นแหละ ถ้าสำเร็จประโยชน์ไปแล้วมันจะมีอะไรบาดหมางกันล่ะ? มันก็ไม่มี

ถ้ามันไม่มีบาดหมางกัน เห็นไหม นี่ไงถ้าวัดไม่เป็นมูตร เป็นคูด ถ้าวัดเป็นมูตร เป็นคูด มันก็ไม่ได้ฝึกฝนใจเรา ใจเรา ถ้าเราฝึกฝนของเราขึ้นมาแล้วมันเป็นประโยชน์กับเรานะ ถ้าเราแก้ไขเรา เราดูแลหัวใจของเรา ถ้าหัวใจของเรา เห็นไหม หนึ่งตัวอย่างดีกว่าร้อยคำสั่งนะ เราทำเป็นตัวอย่างกับเขา ถ้าเราทำเป็นตัวอย่างกับเขา นี่เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ไม่มีใครทำได้เช่นนั้นนะ

นี่เวลาเรานอนเราก็นอนตามสบายของเรา เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านอนสี่หาไสยาสน์นะ ไม่เคยนอนปกติเลย นอนสี่หาไสยาสน์ตลอด เวลาจะพัก เวลาเทศนาว่าการ นี่ยกให้พระสารีบุตรเลย

“สารีบุตร เธอเทศนาว่าการนะ เราจะพักผ่อน”

ในพระไตรปิฎกมาก นี่ให้พระสารีบุตรเทศน์แทน ให้พระสารีบุตรเทศน์แทน เราอยู่กับหลวงตาก็เหมือนกัน แต่หลวงตาท่านรู้ของท่าน หลวงตานี้ อยู่กับท่านนะ ท่านบอกว่า

“เวลาเราจะช่วยเหลือเจือจานกัน เราให้บอกกัน หมู่คณะให้บอกกัน”

แต่ถ้าหมู่คณะมันมีเล่ห์กล เห็นไหม เล่ห์กลหมายถึงว่ามันไม่ลงใจ ไม่ไว้ใจ ท่านบอกว่า

“อย่าคุยกัน ถ้าคุยกันอย่างนั้นมันคุยจับผิด”

ถ้าคุยจับผิดนะ ท่านบอกให้ดูท่านเป็นตัวอย่าง ท่านบอก “ให้ดูท่านเป็นตัวอย่าง อย่าให้มองคนอื่น ถึงเวลาถ้าตกลงกันไม่ได้ให้มองท่านเป็นตัวอย่าง”

ถ้ามองท่านเป็นตัวอย่าง เพราะ! เพราะว่าท่านทำอะไรของท่านเรามองไม่ออกหรือ ถ้าเรามองไม่ออกเราก็คิดด้วยหัวใจของเราว่ามันเป็นอย่างนั้น มันเป็นอย่างนั้น แต่เวลาท่านพูดนะ ให้ปฏิบัติไป แล้วถ้าปฏิบัติมาถึงตรงที่รู้ที่เห็นนะ ถ้าท่านตายไปแล้วก็จะมาราบซากศพไป เวลา

จะมาราบซาคศพ เพราะว่าพอไปถึงตรงนั้นแล้วนะมันจะร้องอ้อใจ ถ้าอ้อ มันเป็นอย่างนั้น มันเป็นอย่างนั้น แต่ถ้ายังไม่อ้อนะ นี่ไงมันปิดไว้

นี่ถ้าเข้มแข็งทางโลกก็เข้มแข็งทางโลก ถ้าเข้มแข็งทางธรรมขึ้นมาจะ พังธรรมมัน เข้มแข็งขึ้นมาเราจะเปิดกว้าง แต่เปิดกว้างไม่ใช่เปิดกว้างแบบโลก เปิดกว้างแบบโลกนั้นมันเป็นตลาดสด ถ้าตลาดสดอย่างนั้นมันไม่ใช่ ตลาดสดนั้นเขาค้าขายกัน เขาเอากำไร เขาทำธุรกิจกัน เขาทำธุรกิจที่นั่น เห็นไหม เขาจะเจ้องานก็คือเจ้องานแบบโลกๆ แต่ถ้าเจ้องานแบบธรรมนะ ถ้าเจ้องานแบบธรรม นี่สิ่งที่เราไม่รู้ไม่เห็น

จิตใจที่ไม่สูงกว่า ดิ่งจิตใจที่ต่ำกว่าขึ้นมาไม่ได้ แล้วจิตใจที่สูงกว่า เห็นไหม นี่เวลาอดนอนผ่อนอาหารนั้นเป็นเรื่องทุกข์ยากไหม? ทุกข์ยากมาก เมื่อก่อนนะเวลาประพฤติปฏิบัติขึ้นมา หลวงตาท่านจะให้กำลังใจมาก สุดท้ายแล้วเวลาท่านแก่เฒ่าขึ้นมา ท่านถามว่ามีพระอดอาหารไหม? ท่านตักใส่ถ้วยเล็กๆ น้อยๆ นะ บอกให้อาไปให้อังค์นั้นๆ ท่านรู้ว่ามันทุกข์แค่ไหน?

นี่ไงถ้าช่วยเหลือเจ้องานทางธรรมมันต้องฝ่าวิกฤติใจ วิกฤติเวลาเรานั่งสมาธิภาวนา ขึ้นมานี่ฟากตายๆ นะ เวลามันจะเป็นจะตายขึ้นมามันเอาตัวไม่รอด มันติดขัดไปหมดแหละ แล้วถ้าช่วยเหลือทางโลก เห็นไหม นี่เวลาเห็นพระนะ นู่นก็ลำบาก นี่ก็ลำบาก

ศีลในศีลนะ โดยทั่วไปพระฉันเพล ๒ มื้อ เวลาถือธุดงค์ นี่ถือธุดงค์วัตรหนเดียว อาสนะเดียว ทุกอย่างอย่างเดียวหมด เห็นไหม ศีลในศีล พอศีลในศีลแล้วเวลาปฏิบัติไป เวลามันจะเข้าค่ายเข้าเขมเราต้องการเวลาหนึ่ง เราไม่ต้องการให้ธาตุขันธ์ทับจิตหนึ่ง เวลาธาตุขันธ์ทับจิตนะ เวลาเราบอกว่าเรานั่งโงกง่วง เรานั่งแล้วมันอึดอัดขัดข้องไปหมดเลย ทำไมมันเป็นอย่างนั้น? ทำไมมันเป็นอย่างนั้น?

แต่เวลาถ้าเราไปผ่อนอาหารเข้า เราผ่อนอาหารเข้าเราก็ว่าเราหิว เราทำไม่ได้ เราเป็นไปไม่ได้ แต่ถ้าใครลองทนคุณนะ แล้วเราพยายามใช้ปัญญา ใช้น้ำหล่อเลี้ยงไป แล้วใช้ปัญญาใคร่ครวญไปนะ พอใคร่ครวญซักรวัน ๒ วันไป หิวไหม? หิวแน่นอน แต่ผลที่ตอบรับนะ เวลาตัวมันเบาขึ้นมา นี่ทุกอย่างมันเบา นะ แล้วเรานั่งสมาธิไป ถ้าจิตมันเป็นไปนะ นี่มันเห็นใจ นี่มันลงทุนขนาดนั้น

นี่พูดถึงว่าเราจะเจือจางโดยธรรม ถ้าเจือจางโดยธรรมนะมันมีแต่ความลำบากลำบากไปหมด มันมีแต่ความวิกฤติไปหมดเลย แล้วมันไม่เห็นมีอะไรสะดวกสบายไปซักอย่างเลย แล้วเราก็จะเอาแต่ความสะดวกสบาย สะดวกสบายก็เรื่องโลกๆ โลกๆ มันก็ตลาด ตลาดมันก็ศูนย์การค้า มันก็ห้องแอร์ นี่แต่ถ้าจะเอาจริงเอาจริงจังขึ้นมามันต้องเอาชนะตนเอง ถ้ามันชนะตนเองขึ้นมา นี่เป็นการช่วยเหลือกันทางธรรม เห็นไหม ถ้าช่วยเหลือทางธรรมนี่ป้องกันให้

ไปอยู่กับหลวงตามะท่านพูดเลย “หมูกณะให้ปฏิบัตินะ เวลาโยมมานี้ผมป้องกันให้หมดแหละ” ท่านจะไม่ให้ใครเข้าไปในเขตพระเลย ท่านจะป้องกันให้หมดเลย เว้นไว้อย่างเดียวเท่านั้นแหละ เวลาตอนเช้าเขามาทำบุญของเขา ท่านบอกว่ำนั่นมันเป็นสิทธิของเขา เราห้ามเขาไม่ได้ เขาจะมาทำบุญกุศลของเขา

ฉะนั้น เวลาพระแจกอาหารกัน เราตัดอาหารใส่บาตรให้พิจารณา ให้มีสติ ให้เอาตัวรอดให้ได้ คือท่านปกป้องให้ไม่ได้! ท่านปกป้องไม่ได้ เราจะต้องปกป้องตัวของเราเอง เพราะท่านจะปกป้องในบาตรเรา ท่านจะปกป้องปากของเรา ท่านจะปกป้องไปหมด ท่านปกป้องไม่ไหว แต่ถ้ามีโยมเข้ามาท่านปกป้องให้ได้ ท่านบอกท่านปกป้องให้ได้นะ อย่างอื่นท่านดูแลให้ได้ เว้นไว้อย่างเดียวสิทธิของเขา

สิทธิของบริษัท ๔ อุบาสก อุบาสิกา เขาต้องการบุญกุศลของเขา เขาก็แสวงหาของเขา เขาก็มีหน้าที่ไหนของเขา เขาก็ต้องแสวงหาที่นั่นเพื่อไปทำบุญกุศลของเขา ถ้าเขาทำของเขาแล้วนี้ เขาทำหน้าที่ของเขา เราเองเราจะดูแลอย่างไรล่ะ?

นี่ดูแลอย่างไร เห็นไหม ปฏิภาห ก ผู้ให้ ให้ด้วยความบริสุทธิ์ แล้วผู้รับล่ะ? ถ้าผู้รับ รับทางโลกก็รับหมดเลย แต่ถ้ารับแบบพระ รับ! รับแล้วเอาไว้ข้างๆ บาตร รับแล้วเอาไว้ตรงนี้ แต่เราจะนั่งตรงไหน? นั่งเพื่อชาติคุณันท์ไม่ให้ทับจิต

นี่เวลาคนไปวัดนะ ใส่บาตรแล้วนะ ไม่เอาของฉัน ไม่นั่งของฉัน แล้วก็ไปนั่งคอดกกัน แล้วพระเขาจะเอาตัวรอดของเขา แล้วพอดีมันก็เป็นเรือพวงไฉ มันทิ้งพวงกันไปใช่ไหม? หนักหน่วงกันไปใช่ไหม? ก็สงสารนะ ก็พระคินะ ก็พระปฏิบัติดีก็ต้องสงสาร ก็ต้องอุปัฏฐาก นี่ท่านบอกให้ฉลาด เห็นไหม ถ้าเราฉลาดขึ้นมาเราจะเอาตัวรอดได้ ถ้าเอาตัวรอดได้นี้ธรรม

ธรรมนี้โลกเขาไม่รู้อะไรกับเราหรอก โลกไม่รู้อะไรกับเรา โลกเขาก็มองเห็นแต่โลกๆ ในการคลุกคลี ในการปฏิสังขาร อันนั้นเขาว่าเป็นความดี มันเป็นความดีของโลก แต่พระนะ เวลาปฏิบัติ หนึ่ง ห้ามคลุกคลีกัน การคลุกคลีกันมันเปิดช่องแล้ว เปิดช่องให้กิเลสมันออกแล้ว แล้วการคลุกคลีกัน เห็นไหม เวลาคลุกคลีกันถือว่าเป็นหมู่เป็นคณะ ทำสิ่งใดก็ทำด้วยความไม่ระมัดระวัง แล้วมันก็ไปสะเทือนกัน พอสะเทือนกันไปภวานานี้ อืม เราก็ไว้ใจมาก เราก็ดีกับเขา ทำไมเขาพูดอย่างนั้น เขาเป็นอย่างนั้น นั่นเพราะคลุกคลีกัน แล้วพอไปปฏิบัติแล้วก็จะไปล้างตรงนั้น มันเสียเวลาขนาดไหน?

ในสัปปายะ ๔ สถานที่ที่เป็นสัปปายะ อาหารเป็นสัปปายะ หมู่คณะเป็นสัปปายะ! หมู่คณะเป็นสัปปายะ ถ้าหมู่คณะไม่เคยภวานา ถ้าหมู่คณะไม่ภวานา เห็นไหม คุณิเวลาเรารับพระใหม่ มาถึงก็กลัวผี นี่ก็ต้องการคนอยู่เป็นเพื่อน นี่ใจมันเป็นสัปปายะไหมล่ะ? ในเมื่อคลุกคลีมันจะเป็นสัปปายะหรือยังล่ะ?

แต่ถ้าเราต่างคนต่างอยู่ เราอยู่กันห่างๆ ไม่ให้กระทบกระเทือนกัน นี่หมู่คณะเป็นสัปปายะ ถ้าอาจารย์เป็นสัปปายะ อาจารย์จะช่วยปกป้องดูแลเรา ถ้าอาจารย์ไม่เป็นสัปปายะนะ ถ้าเราเป็นสัปปายะ เราเป็นสัปปายะคือเราจะหลีกเร้น แต่อาจารย์ถ้าไม่หลีกเร้นนะ นี่อาจารย์เขาเขม่นเราแล้วแหละ

นี่สิ่งนั้นมันเป็นโลก ถ้ามันเป็นสัปปายะ ๔ เราต้องแสวงหาของเรา ถ้าแสวงหาของเรา นี่ใจเราแสวงหาธรรม แสวงหาธรรม แล้วเราก็ทำสิ่งนี้ไง แต่พอไปแล้วนะ โอ้โฮ วัดไม่มีอะไรเลยนะ ใครเข้ามาที่ว่าวัดนี้ดีดี เจียบเจียบ เจียบๆ เพราะคำนี้แหละ ถ้าไม่คำมันจะเจียบอย่างนี้ไหมล่ะ? ใครเข้ามาที่ว่าโอ้ย ดีดี ดีดีมันก็ไปกวนเขาแล้ว จะดีขนาดไหนเรามองไว้เห็นไหม

นี่ถ้าเป็นธรรมนะ คนที่เขามีปัญหา เขามองแล้วเขาเก็บของเขาไว้ เขารู้ของเขา เขาฝังในใจของเขา ที่ไหนดีไม่ดีเขารู้ของเขาทั้งนั้นแหละ คนมีหุมิตาทั้งนั้นแหละ จะพูดหรือไม่พูดอีกอย่างหนึ่ง ถ้าไม่พูดก็จบกันไป เห็นไหม ถ้าเราเข้มแข็ง ผ่านวิกฤติ นี่วิกฤติในการปฏิบัติ วิกฤติทางโลกเขาก็เจอกันอยู่นั่นนะ ทางโลกเขาเจอวิกฤติกันไป ถ้าจิตใจมันเข้มแข็งแล้ว เวลาบอกว่าสรรพสิ่งนี้เป็นอนิจจัง มันเป็นไหมล่ะ?

สรรพสิ่งเป็นอนิจจัง อนิจจังก็อยู่ในตำราไง อนัตตาก็อยู่ในตำราหมดแหละ แต่นี่สรรพสิ่งเป็นอนิจจังนะ สิ่งใดเป็นทุกข์มันเป็นอนัตตา อู้อู เป็นอนัตตา ทุกอย่างเป็นอนัตตานะ ปล่อย

วางหมดเลย พอไปเจอวิกฤติเข้านี้คอดกทั้งนั้นแหละ แต่ถ้าเจอวิกฤติเข้า มันสะเทือนไหม? มันสะเทือน เวลามันสะเทือนขึ้นมา แต่ถ้าเรามีจิตใจ เห็นไหม นี่พระพุทธเจ้าบอกไว้แล้ว

“โลกนี้เป็นอนิจจัง สรรพสิ่งนี้มันแปรสภาพทั้งนั้น”

การแปรสภาพในทางดีก็ได้ ทางร้ายก็ได้ แต่ถ้ามันเป็นเวรเป็นกรรมของเราละ? เราเจอสภาพแบบนั้น เราฝึกให้จิตใจเข้มแข็งก็เข้มแข็งได้ ถ้าโลกมันเข้มแข็งมันก็เอาตัวรอดได้ ถ้าเข้มแข็งทางธรรมนะมันก็มีหลักมีเกณฑ์ของมัน จะอยู่ที่ไหน ถ้ามันเป็นสัปปายะเราก็จะอาศัยพักไว้นานหน่อย ถ้ามันไม่เป็นสัปปายะเราก็หลีกเลี่ยงหนีที่ใหม่ของเรา นี่เราก็เข้าป่าเข้าเขาของเราไป ออกพรรษาแล้วก็ไปรุดงควัตรไป เขาทำของเขาอย่างนั้นเพื่อจะเอาตัวรอด

เกิดมานะ เกิดมาแล้วนี่เกิดมาชีวิตหนึ่ง ชีวิตนี้เกิดมาพบพุทธศาสนา แล้วเกิดมาในการประพฤติกปฏิบัติกำลังเจริญรุ่งเรืองด้วย แล้วเราจะทำอย่างไรกับเรา? นี่เราจะอยู่ของเราอย่างไร แล้วไม่ชวนขวายเป็นสิ่งใดอย่างนี้ วันเวลามันก็ลื่นกินทุกอย่างนะ กลืนกินเราทั้งหมดเลย ฉะนั้น สิ่งใดถ้าเข้มแข็งทางจิตใจ เราจะต้องฝึกหัด แล้วเรื่องทางโลกมันจะเบาบางๆ มันเป็นการะรุงรังไปทั้งนั้น เรายิ่งแสวงหามากขนาดไหน มันก็เป็นภาระต้องดูแลรักษา

นี่การสร้างวัดก็แสนยาก สร้างเสร็จแล้วนะ ถึงเวลาแล้วต้องหาทุนบำรุงรักษามันแล้ว มันชำรุดเสียหายทั้งนั้นแหละ ไม่มีสิ่งใดจะอยู่กับเราตลอดไปหรอก แต่ถ้าจิตใจมันประพฤติกปฏิบัติขึ้นไป เห็นไหม ศีล สมาธิ ปัญญา มันเจริญแล้วเสื่อม เสื่อมแล้วเจริญ มันเหมือนกัน แต่ถ้ามันใช้มรรคญาณจนถึงที่สุดนะ อกุปปธรรม โสดาบัน สกิทาคามี อนาคามี อรหันต์ ไม่มีเสื่อม

อกุปปธรรม! สิ่งที่ยิ่งที่กลับเป็นนามธรรมกับความรู้สึกอันนั้นนะคงที่ แล้วไม่เปลี่ยนแปลงเลย แต่ขณะนี้จิตใจเราเปลี่ยนแปลง ไหลไปหมดเลย ไม่มีอะไรอยู่ได้เลย แต่ถ้ามันเป็นอกุปปธรรม เห็นไหม มันคงที่ มันคงที่อย่างไร? นี่ถ้าจิตใจเราฝึกหัดเข้มแข็งขึ้นมาแล้ว มันจะไปสู่เป้าหมายนั้น ถึงที่สุดมันจบไป งานมันสุดสิ้น อกุปปธรรม ไม่มีงานสิ่งใดจะเพิ่มอีกแล้วก็ลดทอนสิ่งใดไม่ได้ มันอยู่คงที่ของมัน แต่คงที่อย่างไร?

นี่คงที่โดยธรรม สิ่งนี้มี ถ้าจิตใจเข้มแข็ง จิตใจมีหลักมีเกณฑ์ เราทำของเราไปนะ แล้วสิ่งที่ความเป็นอยู่ ปัจจัยเครื่องอาศัย สังคมนี้มันเป็นเรื่องโลกๆ เกิดมากับโลก เกิดมามีร่างกายกับจิตใจก็ต้องอยู่กับโลก แต่หัวใจมันจะปฏิบัติไป ถึงจะพ้นไปเป็นอกุปปธรรมได้ เอวัง